

Mitä yleislääkärin tulee tietää seksitaudeista

GPF kevätkoulutus

5.5.2017

Kirsi Valtonen, LT, yl, tartuntataudeista vastaava lääkäri

Vantaan terveystakeskus

Sidonnaisuudet

- Päätoimi
  - ylilääkäri, tartuntataudeista vastaava lääkäri, Vantaan kaupunki
- Toiminta terveydenhuollon ohjaukseen pyrkivissä hankkeissa
  - Sukupuolitaudit Käypä Hoito –työryhmä, jäsen
  - Filha ry:n tuberkuloosiasiantuntijaryhmä, jäsen
  - Polioseurantatyöryhmä, jäsen
  - SLL:n Vantaan-Keravan paikallisosasto, hallituksen jäsen
  - Talvitien päiväkeskus HIV-positiivisille huumeiden käyttäjille, ohjausryhmän jäsen
- Muut sidonnaisuudet
  - Kongressi- ja opintomatkoja ulkomaille: GSK, Suomen Sterisol Oy, Pfizer
  - Luentopalkkiot: GSK, Oy Swedish Orphan Biovitrum Ab, KRKA, Pfizer, Arcada, Metropolia
  - Palkkio radiohaastattelusta (hepatiitit): GSK
  - Vastuuhenkilö Vantaan influenssa- ja pneumokokkrokotuskampanjassa, joka toteutettiin yhteistyössä Pfizerin kanssa (ei rahallista korvausta)

Mistä tänään puhutaan?

Luokittelu	Tauti	2015	2016
Yleisvaarallinen	Kuppa ¹	249	231
Valvottava	Klamydia	13 585	14 311
	Tippuri ¹	281	416
	HIV-infektio ¹	174	183
	Hepatiitti B ¹	396	352
	Hepatiitti C ¹	1 166	1 147
	Sankkerit (LGV ¹)	2	?
Muut	Genitaaliherpes Kondyloomat Mycoplasma genitalium Trichomonas vaginalis	?	?

1) Lääkärin sähköinen tartuntatauti-ilmoitus: <https://www.thl.fi/ttrNotification>

Potilaan haastattelu

- Oireet
- Mahdollinen altistusajankohta
- Oraali- ja/tai anaaliseksiä
- Miesten välistä seksiä (MSM)
- Tartunta ulkomailta / ulkomaalainen partneri
- Ruiskuhuumeiden käyttö
- **Muut kumppanit!!!!**

”Mitä, missä, milloin, kenen kanssa ja onko oireita?”

Tutkiminen – kurkkaa alapäähän

- Sukuelinten iho- ja limakalvomuutokset:
rakkulat, haavat, syylät
- Eritettä virtsaputkesta, lisääntynyt valkovuoto,
verinen vuoto
- Virtsaputki (nenäspekula) ja proktoskopia

Tutkiminen – tarkista muut paikat

- Iho
  - Kupan roseola
  - HIV-infektion ensivaiheen eksanteema ylävartalolla
- Nielun ja suun limakalvon oireet
  - Suun kondyloomat, kupan primaarihaava,
  - HIV:n ensioireisto
- Silmätulehdus

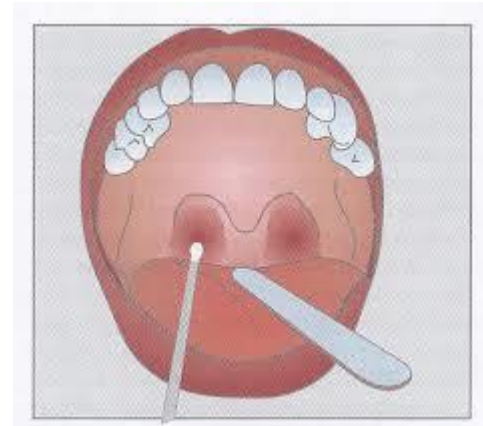
Figure 3: Condyloma acuminatum

Diagnostiikka

- **Näytteet oikeista paikoista!!!**
- Klamydia: -ChtrNhO tai –CtGcNhO
  - Naisilla tikkunäyte emättimen limakalvolta
- Tippuri: -CtGcNhO tai –GcVi (oireisista viljely)
→ positiivisista AINA viljely ennen hoitoa!
- HIV: S-HIVAgAb
- Kuppa: S-TrpaAb
- Hepatiitti B: S–HBVPAK (-HBsAg)
- Hepatiitti C: S-HCVAb

Kuva: Nordlab.fi

Kuva: rphcm.allette.com.au

Seksitautitestien aikaisin näytteenottoajankohta mahdollisen tartunnan jälkeen (oireisilta näyte voidaan ottaa heti)

Tauti	Aikaisin luotettava näytteenottoajankohta	Tarkistusnäytteen ajankohta, jos ensimmäinen näyte negatiivinen
Klamydia	5 vrk	
Tippuri	5 vrk	
HIV	3-4 viikkoa	3 kuukautta
Kuppa	3-4 viikkoa	1.5 kuukautta
Hepatiitti B	3-4 viikkoa	3-4 kuukautta
Hepatiitti C	3-8 viikkoa	3-6 kuukautta

Mitä näytteitä?

- Oireettomat, joilla ei riskitekijöitä: **klamydia ja HIV**
- Laajemmat näytteet jos oireita tai riskitekijöitä:
  - suojaamaton seksi tilapäisen partnerin kanssa
  - partnerilla sukupuolitauti tai -epäily
  - tartuntamahdollisuus ulkomailla, ulkomaalainen partneri
  - miesten välinen seksi
  - huumeiden pistoskäyttö
- Jos löytyy yksi tauti, kannattaa testata muita

Klamydian hoito

- Ensisijainen hoito:
  - Atsitromysiini 1 g x 1 kerta-annos p.o.
TAI doksisykliini 100 mg x 2 p.o. 10 vrk
- Sukuelinten ulkopuolisen klamydian hoito: doksisykliini
- Jälkitarkastus:
  - Nukleiinihapon osoitustestillä (-ChtrNhO) aikaisintaan 4 viikon kuluttua hoidon päättymisestä

Tippurin hoito

- Ensisijainen hoito:
  - Keftriaksoni 500 mg x 1 i.m.
JA atsitromysiini 2 g x 1 p.o.
- Muita vaihtoehtoja:
  - Siprofloksasiini 500 mg x1 p.o. **VAIN JOS** kanta todettu sille herkäksi
  - Spektinomysiini 2 g i.m. kerta-annos (erityislupavalmiste)
- Jälkitarkastus:
  - Ensisijaisesti viljelynäyte aikaisintaan viikon kuluttua hoidon päättymisestä
  - Viljelynegatiivisilla nukleinihapon osoitustesti (-GcNhO) aikaisintaan 4 viikon kuluttua

Genitaaliherpeksen lääkehoito

- Viroslääkkeet eivät hävitä virusta elimistöstä, mutta nopeuttavat oireiden lievittymistä
- Harkitse estohoitoa jos uusintaepisoodeja ≥ 6 vuoden aikana

Lääke	Primaari-infektio	Uusinta-episodi	Estohoito
Asikloviiri	200 mg x 5 (tai 400 mg x 3) 5-10 vrk	200 mg x 5 (tai 400 mg x 3) 5vrk tai 800 mg x 3 2 vrk	400 mg x 2
Valasikloviiri	500 mg x 2 5-10vrk	500mg x 2 3 vrk tai 5 vrk	500 mg x 1
Famsikloviiri	250 mg x 3 5-10 vrk	125 mg x 2 5 vrk 1000 mg x 2 1 vrk	250 mg x 2

Kondylooma – hoitovaihtoehdot

- Potilaan itse toteuttama hoito:
  - Podofyllotoksiini (liuos tai voide)
    - Aamuin illoin 3 vrk ajan, jonka jälkeen 4 vrk tauko
  - Imikimodi (voide)
    - Joka toinen ilta
- Vastaanotolla toteutettava hoito:
  - Nestetyppijäädytys
  - Hiilidioksidilaser
  - Kirurgia

Lymphogranuloma venereum (LGV)

- *Chlamydia trachomatis*; serotyypit L1, L2 ja L3
- Kliininen kuva:
  - Limakalvoalueen haava, uretriitti, **proktiitti** tai servisiitti
  - Suurentuneet imusolmukkeet nivustaipeissa
  - **MSM-miehet**, joilla usein myös HIV tai C-hepatiitti
- Diagnostiikka:
  - Genitaalialueen/rektumin tikkunäyte tai imusolmukemärkä:
-CtrNhO, -CtGcNhO → Genotyyppitys pyynnöstä (HUSLAB)
- Hoito:
  - Ensisijainen: doksisykliini 100 mg x 2 p.o. 21 vrk
  - Toissijainen: erytromysiini 500 mg x 4 p.o. 21 vrk

Mycoplasma genitalium

- Oireet:
  - Usein oireeton
  - Kirvely virtsatessa, tihentynyt virtsaamistarve
  - Poikkeava valkovuoto, verinen tiputteluvuoto
  - Miehellä limavuoto virtsaputken suulta
  - PID?
- Diagnostiikka:
  - **-MygeNhO** vanutikulla virtsaputkesta tai kohdunkaulan kanavasta (EI virtsasta)
- Hoito:
  - **5 päivän atsitromysiini-kuuri:** 500 mg 1. päivänä, 250 mg x 1 2-5. päivänä
  - Toissijaisesti: moksifloksasiini 400 mg × 1 7 vrk

Lääkityksen lisäksi tulee aina:

- Varmistaa mikrobiologinen paraneminen
- Varmistaa, että tartunnan lähde ja muut tartunnan saaneet on hoidettu
- Antaa ohjeet turvaseksistä
  - yhdynnöistä pidättäminen hoidon ajan (kerta-annoshoidoissa viikko) ja kondomin käyttö jälkitarkastukseen asti
- Varmistaa, että muut seksitaudit on luotettavasti poissuljettu

Tartunnan jäljitys

- Hoitava lääkäri on ensisijaisesti vastuussa
- Tartunnan saaneella velvollisuus antaa tiedot

Tauti	Selvitettävä aika
Klamydia	Oireinen: oireiden kesto + 4 viikkoa Oireeton: 6 kuukautta
Tippuri	Oireinen: oireiden kesto + 2 viikkoa Oireeton: 3 kuukautta
Kuppa	Primaarikuppa: oireiden kesto + 2 kuukautta Sekundaarikuppa: oireiden kesto + 2 kuukautta Latentti kuppa: 2 vuotta
HIV	Nykyhetkestä todennäköiseen tartuntahetkeen tai viimeisimpään negatiiviseen HIV-testitulokseen

Kumppanit

- Ensisijaisesti potilas ilmoittaa kumppaneilleen itse
- Yleisvaarallisen tai valvottavan taudin kohdalla **tartuntataudeista vastaavalla lääkärillä oikeus ilmoittaa** todennäköisestä tartuntavaarasta asianomaiselle henkilölle **ilman potilaan lupaa**
- Kumppanit ohjataan ensisijaisesti tutkimuksiin omalle terveysasemalleen
- **Vakikumppani hoidetaan samanaikaisesti potilaan kanssa**

Seksitautien ehkäisy

- Ainoa varma keino: selibaatti
- Kondomi
  - Suojaa useimmilta tartunnoilta, mutta sitä on käytettävä oikein
  - Ei täysin suojaa genitaaliherpekseltä tai kondyloomilta
- Rokotukset
  - B-hepatiittia vastaan rokote (Twinrix®/Engerix®/ HBVAXPRO®)
    - Prostituoidut ja MSM-miehet saavat osana kansallista rokotusohjelmaa
  - HPV-rokote (Cervarix®/Gardasil®) suojaa yleisimmiltä viruksen alatyypeiltä, mutta ei kaikilta

Kiitos!

